-- Journal of Tax Research --
Volume 34, Issue 70, Summer 2026, 7-36
taxjournal.ir
DOI:/

Iranian National Tax Administration

The Effect of State Political Legitimacy on Taxpayers' Voluntary Compliance in Iran

Mohammadreza Rajabi Alashti — Ph.D. Student in Political Science, Semnan Branch, Islamic Azad University, Semnan, Iran.

Ali Salehi Farsani* — Assistant Professor, Department of Political Science, Semnan Branch, Islamic Azad University, Semnan, Iran.

Mostafa Pendashtehpour — Assistant Professor, Department of Political Science, Semnan Branch, Islamic Azad University, Semnan, Iran.

Abstract

The importance of tax compliance and the identification of new taxpayers has increased more than ever in light of current economic conditions, and governments of all kinds and with any form of political legitimacy must strive to achieve the desired outcome in meeting tax revenue targets. Tax compliance, as a social and economic act, is not merely a function of legal requirements and material incentives; rather, it is rooted in a network of meanings, beliefs, and shared preconceptions between the state and citizens, and has consistently remained at the center of attention for policymakers and researchers. In this regard, understanding how taxpayers interpret and perceive political legitimacy in its various dimensions, and how this understanding affects the formation of the meaning of tax commitment and consequently taxpayers' voluntary payment, is of great importance.

The purpose of this research is to investigate the effect of political legitimacy criteria and components of governance on citizens' willingness to pay taxes. Utilizing a philosophical hermeneutics approach and employing 5 criteria for evaluating political legitimacy in Iran (including the decision-making system, public participation, religious democracy, social justice, and the

* Corresponding Author: ali-salehi62@yahoo.com
How to Cite: Rajabi Alashti, M., Salehi Farsani, A. & Pendashtehpour, M. (2026). The Effect of State Political Legitimacy on Taxpayers' Voluntary Compliance in Iran. *Journal of Tax Research,* 34(70), 7-36.

Original Research
Received: 25/05/2025 Accepted: 23/02/2026
e-ISSN: 2717-1817 p-ISSN: 2251-64-84

[Downloaded from taxjournal.ir on 2026-11-08]

[DOI: 10.66224/taxjournal.34.70.8]

implementation of the constitution), this study examines how this influence occurs.
The present study is applied in nature, utilizing a 'descriptive-survey' approach based on the interpretive analysis of qualitative data (interviews and texts). In this regard, two statistical populations were selected: a qualitative group (professors and tax experts) and a quantitative group (tax officials). Data collection was conducted through 'semi-structured' interviews for the qualitative section and a 'questionnaire' for the quantitative section.
Participants in the qualitative phase were selected using purposive snowball sampling, adhering to the principle of saturation, while simple random sampling was employed for the quantitative phase. Finally, Cohen's Kappa coefficient was used to assess the reliability of the final designed framework. The research findings indicate that active and effective public engagement in the decision-making system, robust public participation, the consolidation of religious democracy, the reinforcement of social justice, and the proper implementation of the constitution are all effective factors in increasing taxpayers' tax compliance.

Introduction

Taxation serves as a fundamental instrument for funding public services and ensuring economic welfare, necessitating taxpayer cooperation for its effective implementation. Global research indicates that tax compliance is intrinsically linked to political legitimacy and governance quality, extending beyond purely material incentives. Within Iran's political system, possessing both religious and popular legitimacy could potentially enhance compliance; however, this is significantly .influenced by institutional effectiveness

Adopting a philosophical hermeneutics approach, this article endeavors to transcend structural and economic analyses to achieve an interpretive understanding of the interaction between the system and taxpayers. The research is predicated on the assumption that taxpayers' interpretations of legitimacy—shaped by their pre-understandings and experiences—directly impact their attitudes and tax behaviors. The primary objective is to identify interpretive gaps between the official discourse of the state and the comprehension of citizens. This aims to provide insights for designing tax policies that are more congruent with the socio-cultural and value-based contexts of the community.

Research Methodology and Conceptual Framework

The present study is structured based on Danaeifard's (2013) "Research Onion" model, grounded in an interpretive paradigm and an applied orientation. In terms

[Downloaded from taxjournal.ir on 2026-11-08]

[DOI: 10.66224/taxjournal.34.70.8]

of approach, the study is inductive and utilizes a mixed-methods (triangulation) design. It is categorized as field research employing a thematic analysis strategy. The evaluation criteria for legitimacy and its relationship with tax compliance include: (1) the decision-making system, (2) public citizen participation, (3) religious democracy, (4) social justice, and (5) the constitution.

This research has been conducted using an inductive approach within an interpretive paradigm and an applied orientation, employing a mixed-method (combined) approach and a thematic analysis strategy. In the qualitative section, 68 tax experts and professors (familiar with the Islamic tax model) were selected through purposive and snowball sampling. In the quantitative section, 217 experts were chosen via simple random sampling. The main variables of the research include five criteria: decision-making system, public participation, religious democracy, social justice, and the constitution. The research validity has been confirmed by experts, and the framework's reliability has been established using Cohen's Kappa coefficient (above 0.6).

Research Findings

Public participation in the legislative process, particularly concerning taxation, is a key factor in increasing the propensity for tax compliance. Establishing a framework for public involvement in legislation not only aids in enhancing tax compliance but also strengthens the democratic foundations of society.

Democratic mechanisms—such as elections, elected representatives, and civil society institutions—exert limited influence on the design, implementation, and oversight of the tax system. In other words, the public voice and collective will are not effectively reflected in tax processes. If citizens feel they have no role in determining tax policies, the legitimacy of the tax system may be questioned, leading to increased resistance against tax payment.

When people perceive that they have played a role in shaping laws, they view these laws as their own, consequently fostering a greater sense of responsibility toward their implementation. This participation enhances the perceived legitimacy of the laws, increasing the likelihood that citizens will trust the political system and government institutions. This trust, in turn, can lead to a greater willingness to pay taxes as a contribution to the public good.

Although religious beliefs and doctrines, as well as political systems founded on religious principles and public participation (religious democracy), are not the sole determinants of tax compliance, government performance in areas such as anti-corruption efforts, equitable public service delivery, and transparency in tax expenditures plays a decisive role in the level of tax compliance.

Tax justice and social justice significantly contribute to the legitimacy of both the political system and the tax regime. When citizens perceive tax laws as fair and observe that tax revenues are equitably utilized to improve the lives of all citizens, they are more likely to support and adhere to the system.

[Downloaded from taxjournal.ir on 2026-11-08]

[DOI: 10.66224/taxjournal.34.70.8]

Conclusion

Providing opportunities for public participation in legislation, in addition to increasing tax compliance, also contributes to strengthening the democratic foundations of society.

Democratic mechanisms, such as elections, elected representatives, and civil institutions, have a limited impact on the design, implementation, and oversight of the tax system.

The effective role of the public in shaping laws enhances the legitimacy of these laws in the eyes of citizens, which can lead to an increased willingness to pay taxes.

Although religious teachings are not the determining factor in individuals' adherence to tax payment, the government's performance plays a decisive role in the level of tax compliance.

Tax justice and social justice contribute to the increased legitimacy of the political and tax systems, resulting in more voluntary tax payments.

Keywords: Iranian Tax System, Tax Compliance, Political Legitimacy, Governance Quality, Philosophical Hermeneutics.

JEL Classification: K34, H20, P16.

[Downloaded from taxjournal.ir on 2026-11-08]

[DOI: 10.66224/taxjournal.34.70.8]

-- مجله علمی، پژوهشنامه مالیات --
شماره ۷۰، دوره ۳۴، تابستان ۱۴۰۵، ۷-۳۶
taxjournal.ir
DOI:

سازمان امور مالیاتی کشور

مقاله پژوهشی
تاریخ دریافت: ۱۴۰۴/۰۳/۰۴
تاریخ پذیرش: ۱۴۰۴/۱۲/۰۴
p-ISSN: ۲۲۵۱-۶۴-۸۴
e-ISSN: ۲۷۱۷-۱۸۱۷

تأثیر مشروعیت سیاسی حاکمیت بر تمکین داوطلبانه مودیان مالیاتی در ایران

محمدرضا رجبی آلاشتی دانشجوی دکترای علوم سیاسی، دانشگاه آزاد اسلامی، واحد سمنان، سمنان، ایران.

علی صالحی فارسانی* استادیار گروه علوم سیاسی، دانشگاه آزاد اسلامی، واحد سمنان، سمنان، ایران (نویسنده مسئول)

مصطفی پنداشته‌پور استادیار گروه علوم سیاسی، دانشگاه آزاد اسلامی، واحد سمنان، سمنان، ایران.

چکیده

اهمیت و نیاز به تمکین مالیاتی و شناسایی مؤدیان مالیاتی جدید با توجه به شرایط محیط اقتصادی، بیش از پیش افزایش یافته است و تمام دولت‌ها و با هر نوع مشروعیت سیاسی در سراسر جهان باید تلاش کنند که به نتیجه مطلوب برای برآورده شدن میزان درآمد مالیاتی دست یابند. تمکین مالیاتی، به مثابه یک کنش اجتماعی و اقتصادی، صرفاً تابعی از الزامات قانونی و انگیزه‌های مادی نیست، بلکه ریشه در شبکه‌ای از معانی، باورها و پیش‌فهم‌های مشترک میان دولت و شهروندان دارد و همواره در کانون توجه سیاست‌گذاران و پژوهشگران قرار داشته است. در این راستا، فهم چگونگی تفسیر و درک مودیان از مشروعیت سیاسی (در ابعاد گوناگون) و تأثیر این فهم بر شکل‌گیری معنای تعهد مالیاتی و در نتیجه پرداخت داوطلبانه مودیان، حائز اهمیت است.

هدف از این پژوهش، بررسی تأثیر معیارها و مولفه‌های مشروعیت سیاسی حاکمیت بر تمایل شهروندان به پرداخت مالیات می‌باشد که با بهره‌گیری از رویکرد هرمنوتیک فلسفی و با استفاده از ۵ معیار ارزیابی مشروعیت سیاسی در ایران (شامل نظام تصمیم‌گیری، مشارکت عمومی، مردم‌سالاری دینی، عدالت اجتماعی و اجرای قانون اساسی)، به بررسی چگونگی این تأثیر پرداخته شده است.

روش پژوهش حاضر از نوع کاربردی و با رویکرد «توصیفی- پیمایشی» بوده که مبتنی بر تحلیل تفسیری داده‌های کیفی (مصاحبه‌ها و متون) می‌باشد. در این راستا، با انتخاب ۲ جامعه آماری کیفی (اساتید و متخصصان مالیاتی) و کمی (کارشناسان مالیاتی)، از ابزار مصاحبه «نیمه‌ساختاریافته» در بخش کیفی و «پرسشنامه» در بخش کمی، استفاده شده است. همچنین، مشارکت‌کنندگان در تحقیق در روش کیفی، با استفاده از روش نمونه‌گیری هدفمند گلوله برفی و با درنظرگرفتن قانون اشباع و در روش کمی به صورت تصادفی ساده انتخاب شدند و در نهایت، برای سنجش پایایی چارچوب نهایی طراحی شده از ضریب کاپای کوهن استفاده شد. یافته‌های پژوهش نشان می‌دهد که مشارکت فعال و مؤثر مردم در نظام تصمیم‌گیری، مشارکت عمومی پررنگ مردم، تحکیم مردم‌سالاری دینی، تقویت عدالت اجتماعی و اجرای درست قانون اساسی، بر میزان افزایش تمکین مالیاتی مؤدیان موثر است.

کلیدواژه‌ها: نظام مالیاتی ایران، تمکین مالیاتی، مشروعیت سیاسی، کیفیت حکمرانی، هرمنوتیک فلسفی.

طبقه‌بندی JEL: K34, H20, P16.

* نویسنده مسئول: ali-salehi62@yahoo.com

[Downloaded from taxjournal.ir on 2026-11-08]

[DOI: 10.66224/taxjournal.34.70.8]

مقدمه

مالیات‌ها یکی از جنبه‌های اساسی زندگی مدرن در دنیای کنونی است. برای ارائه خدمات ضروری و کالاهای عمومی، استفاده از بودجه‌هایی که دولت‌ها از مالیات به دست می‌آورند، ضروری است. لذا تمایل افراد به پرداخت مالیات، نقش مهمی در ایجاد رفاه اقتصادی و اجتماعی هر کشوری دارد. اهمیت و نیاز به تمکین مالیاتی و شناسایی مؤدیان جدید با توجه به بحران حاکم در محیط اقتصادی، بیش از پیش افزایش یافته است و تمام مقامات دولتی در سراسر جهان تلاش می‌کنند که به نتیجه مطلوب برای برآورده شدن میزان درآمد مالیاتی دست یابند. مالیات‌ها علاوه بر اینکه به عنوان منبع مهم درآمدی دولت‌ها و یکی از باثبات ترین آن‌ها به حساب می‌آیند، یکی از مهمترین ابزارهای سیاستی دولت نیز محسوب می‌شوند و می‌تواند در اجرای عدالت اجتماعی، تشویق سرمایه‌گذاری و کاهش حجم اقتصاد پنهان مؤثر باشد. سیاست بهینه مالیاتی علاوه بر افزایش درآمد مالیاتی دولت، بر تمام افراد یک جامعه تاثیر می‌گذارد (Asadollahzadeh Bali, 2020, 34).

در این راستا، پژوهشگران مالیاتی در سراسر جهان به بررسی همزمان عوامل اقتصادی و غیر اقتصادی به منظور درک نگرش انطباقی مالیات‌دهندگان، توجه نموده‌اند. در این میان، مشروعیت سیاسی[1] دولت‌ها باعث می‌شود شهروندان، توانایی دولت‌ها را نسبت به ارائه خدمات بهتر درک کرده و در نتیجه، باعث می‌شود شهروندان با اطمینان بیشتری به سازمان‌ها مراجعه نمایند. ارزیابی اینکه فعالیت‌های مقامات و نهادهای سیاسی مطابق انتظارات مردم شکل می‌گیرد، درک مردم را نسبت به سیاست‌های اتخاذ شده بهتر کرده و در نتیجه با پرداخت مالیات و تمکین مالیاتی باعث می‌شود مشکلات اجتماعی و اقتصادی کاهش یابد. علاوه بر اجرای درست قانون و ضوابط، افزایش انگیزه‌های درونی و جلب همکاری و همفکری مؤدیان نیز مورد نیاز است که تمکین مالیاتی روشی منطقی در افزایش منابع اقتصادی و برخورداری از مواهب اجتماعی است (Güzel et al., 2019).

تمکین مالیاتی، به عنوان یکی از ارکان اساسی حکمرانی و تأمین مالی دولت، ارتباطی تنگاتنگ با مشروعیت سیاسی دارد. تمکین مالیاتی، به مثابه یک کنش اجتماعی و اقتصادی، صرفاً تابعی از الزامات قانونی و انگیزه‌های مادی نیست، بلکه ریشه در شبکه‌ای از معانی، باورها و پیش‌فهم‌های مشترک میان دولت و شهروندان دارد و همواره در کانون توجه سیاست‌گذاران و

1. Political Legitimacy

[Downloaded from taxjournal.ir on 2026-11-08]

[DOI: 10.66224/taxjournal.34.70.8]

پژوهشگران قرار داشته است. نظام سیاسی ایران، با ساختار سیاسی و ایدئولوژیک متمایز خود، در تعاملی پیچیده با شهروندان در زمینه گردآوری منابع مالیاتی بوده و نظام مالیاتی همواره با چالش‌هایی در زمینه تمکین مؤدیان روبرو بوده است. این در حالی است که مشروعیت دینی و مردمی نظام که از بدو تأسیس بر آن تأکید شده، می‌تواند به عنوان یک عامل بالقوه در افزایش تمکین مالیاتی عمل نماید. با این حال، میزان تأثیرگذاری این مشروعیت می‌تواند تحت تأثیر کیفیت حکمرانی و کارآمدی نهادهای مرتبط قرار گیرد. عدم تمکین مالیاتی باعث کاهش درآمدهای مالیاتی دولت، کاهش اثربخشی سیاست‌های دولت و کاهش دقت و کارایی در برنامه‌ریزی و سیاست‌گذاری دولت خواهد شد.

این مقاله، با اتخاذ رویکرد هرمنوتیک فلسفی، در پی فهم تفسیری از چگونگی تاثیرگذاری مشروعیت سیاسی حاکمیت ایران بر تمکین مالیاتی مودیان است. رویکرد هرمنوتیک فلسفی، با تاکید بر اهمیت پیش‌فهم‌ها، دایره هرمنوتیکی و نقش زبان و سنت در شکل‌گیری فهم از پدیده‌ها، ما را قادر می‌سازد تا از تحلیل‌های صرفاً رفتاری و ساختاری فراتر رفته و به لایه‌های عمیق‌تر معنایی و تفسیری تعامل میان نظام و مودیان در حوزه مالیات دست پیدا کنیم.

اهمیت این پژوهش از چند جنبه قابل تبیین است: نخست آنکه، به‌کارگیری رویکرد هرمنوتیک فلسفی در مطالعه مشروعیت و تمکین، می‌تواند به توسعه نظری در علوم سیاسی کمک کرده و چارچوب‌های جدیدی برای فهم تعاملات سیاسی و اجتماعی در جوامع با ساختارهای ایدئولوژیک مشابه ارائه دهد. دوم آنکه، این پژوهش امکان درک عمیق‌تری از پدیده پیچیده تمکین مالیاتی در بستر نظام سیاسی ایران فراهم می‌آورد و ابعاد فرهنگی، ارزشی و شناختی موثر بر رفتار مالیاتی شهروندان را روشن می‌سازد. سوم آنکه، نتایج این مطالعه می‌تواند بینش‌های سیاستی ظریف‌تر و اثربخش‌تری را برای سیاست‌گذاران مالیاتی فراهم آورده و به طراحی سیاست‌های سازگارتر با زمینه‌های معنایی جامعه منجر شود. مقاله حاضر تلاش می‌کند تا با استفاده از روش هرمنوتیک فلسفی به پرسش‌های اساسی زیر پاسخ دهد: چگونه مودیان مالیاتی در ایران، با توجه به پیش‌فهم‌ها و تجربیات خود، مفاهیم مشروعیت سیاسی حاکمیت را تفسیر می‌کنند؟ این تفسیرها چگونه بر نگرش و رفتار آن‌ها در قبال تکالیف مالیاتی تاثیر می‌گذارد؟ و چه شکاف‌های تفسیری میان گفتمان رسمی نظام و فهم شهروندان در این زمینه وجود دارد؟

با توجه به این موضوع که درک مودیان از مشروعیت و مقبولیت حاکمیت سیاسی، به‌واسطه

[Downloaded from taxjournal.ir on 2026-11-08]

[DOI: 10.66224/taxjournal.34.70.8]

فرآیندهای تفسیری پیچیده، بر تمایل آن‌ها به ایفای تکالیف مالیاتی تأثیر می‌گذارد، این پژوهش به دنبال فهم این فرآیندها و دستیابی به درکی عمیق‌تر از نسبت میان نظام سیاسی و شهروندان در حوزه مالیات است، با این امید که به بینش‌های بنیادین‌تری برای سیاست‌گذاری درست مالیاتی منجر شود. بر این اساس، در این پژوهش با بررسی مبانی نظری مشروعیت سیاسی حاکمیت از منظر علوم سیاسی و هرمنوتیک فلسفی و همچنین تمکین داوطلبانه مودیان، به تحلیل چگونگی و ارتباط مشروعیت حاکمیت ایران و تاثیر آن بر تمکین مالیاتی پرداخته شده است.

در این راستا، مقاله حاضر به‌صورت زیر تنظیم شده است: پس از بیان مقدمه، چارچوب نظری پژوهش مورد بررسی قرار گرفته است. سپس مطالعات پیشین بیان شده است. قسمت بعدی به روش تحقیق اختصاص یافته است. بعد از ارایه یافته‌های پژوهش به نتیجه‌گیری و توصیههای سیاستی پرداخته شده است.

چارچوب نظری پژوهش

مشروعیت در علوم سیاسی

در علوم سیاسی، مشروعیت[1] به معنای حقانیت و پذیرفته‌شدگی قدرت سیاسی از سوی شهروندان و سایر بازیگران اجتماعی است. یک نظام سیاسی مشروع، نه تنها از قدرت قهری برخوردار است، بلکه از نظر شهروندان، اعمال قدرت آن موجه و پذیرفتنی تلقی می‌شود. مشروعیت، اطاعت داوطلبانه و همکاری شهروندان با نظام سیاسی را تسهیل می‌کند. اندیشمندان مختلف علوم سیاسی، دیدگاه‌های متنوعی در خصوص منابع و انواع مشروعیت ارائه داده‌اند؛ ماکس وبر[2]، سه نوع ایده‌آل از مشروعیت را مطرح می‌کند: مشروعیت سنتی که مبتنی بر باور به تقدس سنت‌ها و اقتدارات دیرینه است. مشروعیت کاریزماتیک که مبتنی بر جذابیت، صفات فوق‌العاده و نفوذ شخصی رهبر است و مشروعیت عقلانی- قانونی که مبتنی بر باور به قانونی بودن نظم وضع شده و حق اطاعت از کسانی است که بر اساس این قوانین به قدرت رسیده‌اند (Rahmatollahie, 2003: 143).

دیوید ایستون[3]، مشروعیت را به عنوان "باور شهروندان به اینکه ساختارهای سیاسی و رویه‌های آن برای آن‌ها مناسب و الزام‌آور است"، تعریف می‌کند. او بر اهمیت اعتماد سیاسی و حمایت

1. Legitimacy
2. Max Weber
3. David Easton

[Downloaded from taxjournal.ir on 2026-11-08]
[DOI: 10.66224/taxjournal.34.70.8]

شهروندان از نظام سیاسی تاکید دارد. در نهایت، یورگن هابرماس[1] بر مشروعیت ارتباطی و نقش گفتمان عقلانی در شکل‌گیری آن تاکید می‌کند؛ از نظر او، مشروعیت زمانی حاصل می‌شود که تصمیمات سیاسی از طریق فرآیندهای ارتباطی آزاد و عقلانی، با مشارکت شهروندان، اتخاذ شوند (Mahdavi & Mobaraki, 2006: 9).

تمکین داوطلبانه مؤدیان مالیاتی

تمکین کامل مالیاتی از جمله اهداف مهمی است که تمامی سیستم‌های مالیاتی در راستای دستیابی به آن هستند و در واقع، درجه تمکین مالیاتی در هر کشوری معیار سنجش کارایی سیستم مالیاتی آن کشور است. طبق نظر براون و مازور[2] (۲۰۰۳) تمکین مالیاتی، یک مفهوم تئوریک و چندجانبه است که می‌تواند در سه بخش تمکین در پرداخت[3]، تمکین در پرونده[4] و تمکین در گزارش‌دهی بررسی شود (Jaberansari et al., 2016: 15).

افزایش تمکین مالیاتی یکی از اهداف اصلی نظام مالیاتی کارآمد است. اکثر پژوهش‌ها در حوزه تمکین مالیاتی، به شناسایی عوامل عدم تمکین مؤدیان و راهکارهای مقابله با آن می‌پردازند. برخی از پژوهش‌ها بر اقتصادی‌بودن تصمیم مؤدیان برای عدم تمکین و فرار مالیاتی متمرکز شده‌اند، به طوری که هر چه فرصت فرار بیشتر باشد، سطح تمکین کمتر است (All-ingham & Sandmo, 1972: 324-326; White et al., 1993: 65-67). این در حالی است که افزایش تمکین مالیاتی یکی از اهداف اصلی سازمان‌های مالیاتی است (Walsh, 2012: 452). بررسی‌ها نشان می‌دهد ارائه یک نظریه واحد برای توضیح کامل تمکین مالیاتی از نظر عملی امکان‌پذیر نیست، بنابراین بایستی از رویکردهای متعددی بهره گرفت (Alm, 2019: 382). در این راستا، محققان تأثیر نگرش‌های فردی، تعصبات، هنجارهای اجتماعی را به عنوان متغیرهای تاثیرگذار بر عدم تمکین مالیاتی بررسی کرده‌اند (Falsetta et al., 2024: 514-515). همچنین عواملی مانند مشروعیت و کارایی دولت نیز تأثیر مستقیمی بر تمکین مالیاتی دارد (Ahmed & Kedir, 2015: 16-18). مشارکت عمومی یکی از ابزارهایی است که دولت‌ها می‌توانند به منظور افزایش اعتماد عمومی و مشروعیت، از آن بهره‌مند شوند (Ghorbanizadeh et al., 2021: 87-89).

1. Jürgen Habermas
2. Brown & Mazur (2003)
3. Payment Compliance
4. Filing Compliance

[Downloaded from taxjournal.ir on 2026-11-08]

[DOI: 10.66224/taxjournal.34.70.8]

اعتماد عمومی و نظریه‌های تمکین

تقویت اعتماد مودیان مالیاتی، نیازمند رویکردی چندبعدی است که فراتر از سیاست‌گذاری‌های مالیاتی قرار دارد. دولتی که رفاه شهروندان را در اولویت قرار می‌دهد، نیازهای عمومی را به طور مؤثر منتقل کرده و با شفافیت و پاسخ‌گویی، بستری را به منظور رشد اعتماد عمومی فراهم می‌آورد (Talor et al., 2020: 7; Pillay, 2017: 33-36). این همسویی بین اقدامات دولت و انتظارات شهروندان، اعتماد مودیان مالیاتی به نهادهای مالیاتی را تقویت می‌کند. مطالعات گسترده‌ای به منظور تدوین سیاست‌های مؤثر مالیاتی انجام شده است که نه تنها تمکین را تشویق می‌کنند، بلکه اعتماد مودیان را نیز بیشتر می‌کنند (Nkundabanyanga et al., 2017: 949, 951–952). اورست- فیلیپس و سندال[1] (۲۰۰۹) تأکید می‌کنند اگرچه عوامل مختلفی ممکن است بر تمکین مالیاتی تأثیر بگذارند، اما اهمیت حاکمیت سیاسی خوب را نباید دست کم گرفت. الابد و همکاران[2] (۲۰۱۱) بیان می‌کنند که یک سیستم مالیاتی همراه با نظام سیاسی مشروع، تمکین مالیاتی را بهبود می‌بخشد. در مقابل، عدم توانایی دولت در ارائه امکانات و زیرساخت‌های عمومی به شهروندان، ممکن است آن‌ها را از رعایت مقررات مالیاتی بازدارد. خاجا و همکاران[3] (۲۰۲۰)، معتقدند که تمایل پایین به پرداخت مالیات، نشانه‌ای از بی‌اعتمادی شهروندان به دلیل ارائه خدمات نامطلوب است.

این امر منجر به شکل‌گیری چندین نظریه برای تبیین رابطه بین تمکین مالیاتی و اعتماد عمومی شده است: مشروعیت سیاسی، قرارداد اجتماعی، بازدارندگی اقتصادی، مبادله مالی، تأثیرات اجتماعی و رفتار مقایسه‌ای که در ادامه، هر کدام مورد بررسی قرار گرفته است.

نظریه مشروعیت سیاسی

این نظریه ارتباط عمیقی بین اعتماد مودیان به دولت و تمکین مالیاتی قائل است (Kirchler et al., 2008: 212, 215-218). این مفهوم مشروعیت در چارچوب تمکین مالیاتی، به این باور اشاره دارد که مقامات مالیاتی، نهادها، قوانین، سیاست‌ها و برنامه‌ها برای رفاه جامعه مناسب و سودمند هستند (Ali et al., 2014: 829-830). فرض اصلی این نظریه این است که مودیانی که اعتماد بیشتری به دولت دارند، تمایل بیشتری به رعایت مقررات مالیاتی نشان می‌دهند. بنابراین، پایه تمکین مالیاتی بر اساس اعتماد به نهادهای حکمرانی استوار است.

1. Everest-Phillips and Sandall (2009)
2. Alabede et al. (2011)
3. Khwaja et al. (2020)

[Downloaded from taxjournal.ir on 2026-11-08]
[DOI: 10.66224/taxjournal.34.70.8]

نظریه قرارداد اجتماعی[1]

این نظریه که در پاسخ به چالش‌های مشروعیت‌بخشی به دولت در آشوب‌های اجتماعی قرون ۱۷ و ۱۸ اروپا شکل گرفت (Jos, 2006: 140-141)، رابطه پیچیده بین اعتماد عمومی و تمکین مالیاتی را توضیح می‌دهد. این نظریه بیان می‌کند که افراد نظام سیاسی را می‌پذیرند تا در مقابل، حقوق و رفاهشان محافظت شود. این قرارداد اجتماعی، اساس مشروعیت اقتدار دولت را تشکیل می‌دهد. در زمینه مالیات، این نظریه پیشنهاد می‌کند که شهروندان، زمانی که دولت را مشروع و قابل اعتماد می‌بینند، بیشتر به تعهدات مالیاتی خود عمل می‌کنند. دولتی که شفاف، منصف و پاسخ‌گو به نظر برسد، احتمالاً اعتماد شهروندان را جلب کرده و منجر به افزایش تمکین مالیاتی می‌شود.

نظریه بازدارندگی اقتصادی[2]

سومین نظریه در تبیین رفتار مودیان، بر این اصل استوار است که سیاست‌ها و اقدامات اجرایی ادارات مالیاتی، افراد را از عدم تمکین مالیاتی بازمی‌دارد (Sandmo, 2005: 644-645). این نظریه در قوانین مالیاتی که جریمه‌ها را به عنوان یک استراتژی بازدارنده تعیین می‌کنند، منعکس شده است. نتیجه این است که مودیان مالیاتی که فرار مالیاتی را پرخطر می‌بینند، بیشتر تمایل به رعایت قوانین مالیاتی دارند.

نظریه مبادله مالی[3]

این نظریه که چهارمین چارچوب مرتبط با تمکین مالیاتی است، یک رابطه قراردادی بین مودیان و دولت را مطرح می‌کند؛ مشابه مبادله مالیات با کالاها و خدمات عمومی (Moore, 2004; Ali et al., 2014: 830). در اصل، این نظریه بیان می‌کند که رفتارهای تمکین به درک مودیان از دریافت منافع عادلانه از دولت گره خورده است (Ali et al., 2014: 831). برخلاف نظریه بازدارندگی اقتصادی که مبتنی بر ترس از پیامدهای قانونی است، نظریه مبادله مالی بر منافع مثبت تمکین تأکید دارد و منجر به احتمال بالاتر پایبندی داوطلبانه می‌شود (Moore, 2004).

1. Social Contract Theory
2. Economic Deterrence Theory
3. Fiscal Exchange Theory

[Downloaded from taxjournal.ir on 2026-11-08]
[DOI: 10.66224/taxjournal.34.70.8]

نظریه تأثیرات اجتماعی[1]

این نظریه که پنجمین عامل درک رفتار مودیان است، ادعا می‌کند که نگرش‌ها و اقدامات تمکینی مودیان، تحت تأثیر رفتار سایر مودیان و هنجارهای اجتماعی غالب شکل می‌گیرند (Keith, 1990: 61). بنابراین، تأثیرات اجتماعی این قدرت را دارند که رفتارهای مالیاتی را به سمت تمکین یا فرار مالیاتی سوق دهند.

همان‌طور که قابل استنباط است، این نظریه‌ها نشان می‌دهند تمکین مالیاتی صرفاً یک مسئله فنی یا اقتصادی نیست، بلکه عمیقاً با مفاهیم اعتماد، مشروعیت، عدالت و تعامل اجتماعی گره خورده است. یک سیستم مالیاتی موفق باید ترکیبی از شفافیت، پاسخ‌گویی، خدمات عمومی کارآمد و اعتمادسازی را در خود جای دهد تا بتواند مشارکت داوطلبانه مودیان را جلب کند.

پیشینه تحقیق

مطالعات خارجی

با توجه به موضوع پژوهش، لازم به توضیح است که تاکنون، مطالعه مستقیم و مؤثری در مورد رابطه و تأثیر مشروعیت سیاسی حاکمیت بر تمکین مالیاتی در ایران انجام نشده است. لذا در این تحقیق، در راستای بهره‌گیری از نتایج مطالعات تجربی داخلی و خارجی، برخی از مطالعات صورت‌گرفته در زمینه مشروعیت سیاسی و اعتماد به دولت و ارتباط آنها با تمکین مالیاتی (اکثراً خارجی)، به صورت خلاصه ارائه شده است:

گانسولا و بالارامن[2] (۲۰۲۵) با یک تحلیل مقایسه‌ای کمی از داده‌های تلفیقی (پانل دیتا) و استفاده از مدل‌های رگرسیونی به بررسی تأثیر منابع مالی بر مشروعیت سیاسی در کشورهای دموکراتیک (مانند آمریکا، آلمتن و هند) و غیردموکراتیک (مانند چین و روسیه) پرداختند و نشان دادند که در دموکراسی‌ها، نفوذ مالی نخبگان می‌تواند اعتماد عمومی را کاهش دهد و در نتیجه باعث کاهش تمکین مالیاتی می‌شود. در حالی که در غیردموکراسی‌ها، حمایت‌های دولتی و سرکوب مخالفان می‌تواند مشروعیت را تقویت و باعث رشد تمکین شود.

نیچلاتی و هیلامو[3] (۲۰۲۴) در مطالعه‌ای در ۳۲ کشور آفریقایی طی سال‌های ۲۰۱۸-۲۰۱۴ و استفاده از مدل‌سازی معادلات ساختاری (SEM) نشان دادند که ادراک شهروندان از

1. Social Influence Theory
2. Ganuthula & Balaraman (2025)
3. Nichelatti & Hiilamo (2024)

[Downloaded from taxjournal.ir on 2026-11-08]
[DOI: 10.66224/taxjournal.34.70.8]

کیفیت حکمرانی و مشروعیت سیاسی، تأثیر مستقیمی بر تمایل آنها به پرداخت مالیات دارد. آنها همچنین بیان کردند در کشورهایی که فساد گسترده است و خدمات عمومی ضعیفی ارائه می‌شود، اعتماد به دولت کاهش یافته و در نتیجه تمکین مالیاتی نیز پایین‌تر است.

جبریهت و همکاران[1] (۲۰۲۴) در یک مرور نظام‌مند ادبیات و تحلیل کیفی تأکید می‌کنند که در کشورهای آفریقایی با دولت‌های شکننده[2]، مشروعیت سیاسی نقش کلیدی در تمکین مالیاتی ایفا می‌کند. این پژوهش که طی سال‌های ۲۰۲۳-۲۰۱۸، این کشورها را مورد بررسی قرار می‌دهد، نتیجه‌گیری می‌کند زمانی که شهروندان دولت را مشروع و قابل اعتماد می‌دانند، تمایل بیشتری به پرداخت مالیات دارند. این تحقیق همچنین به نظریه‌های مختلفی مانند قرارداد اجتماعی، بازدارندگی اقتصادی و غیره اشاره می‌کند که درک بهتری از رفتار مالیاتی ارائه می‌دهند.

تریفان و همکاران[3] (۲۰۲۳) در پژوهشی، با استفاده از پرسشنامه و مدل‌سازی معادلات ساختاری به بررسی تأثیر عوامل مختلف بر تمکین مالیاتی در بین مودیان در کشور رومانی در سال ۲۰۲۲ پرداختند. آنها نشان دادند که هفت عامل عدالت مالیاتی، اعتماد به دولت و مقامات مالیاتی، آگاهی از قوانین مالیاتی، محدودیت‌های مالی شخصی، اقدامات قهری، استانداردهای اخلاقی و سادگی قوانین مالیاتی عوامل مهمی هستند که احتمال تمکین مالیاتی را در بین افراد افزایش می‌دهند.

دیکسون و همکاران[4] (۲۰۲۲) در مطالعه‌ای با استفاده از آزمایش‌های رفتاری و یک چارچوب آزمایشی کنترل‌شده بین سال‌های ۲۰۲۱-۲۰۱۹ نشان دادند زمانی که شهروندان اقدامات دولت را مشروع و منصفانه می‌دانند، احتمال تمکین داوطلبانه آنها به مالیات افزایش می‌یابد. این تحقیق تأکید می‌کند که مشروعیت ادراک‌شده از سوی شهروندان می‌تواند انگیزه‌های اخلاقی برای پرداخت مالیات ایجاد کند.

هانا و ویتزیچ[5] (۲۰۲۲) در مطالعه‌ای شش عامل مؤثر بر تمکین مالیات‌دهندگان شامل: روحیه مالیاتی مودیان، پیچیدگی سیستم مالیاتی، نرخ‌های مالیاتی، حسابرسی مالیاتی، هنجارهای اجتماعی و ادراک انصاف را شناسایی کرده و دریافتند که سیاست‌گذاران نباید از استراتژی‌هایی

1. Gebrihet et al. (2024)
2. Fragile States
3. Trifan et al. (2023)
4. Dickson et al. (2022)
5. Hana and Vitezić (2022)

[Downloaded from taxjournal.ir on 2026-11-08]
[DOI: 10.66224/taxjournal.34.70.8]

استفاده کنند که تمکین داوطلبانه مالیاتی با حداقل هزینه را برای سیستم مالیاتی تحریک می کند.

اسفاو و سبحات[1] (۲۰۱۹) با استفاده از پرسشنامه‌های ساختارمند و بکارگیری آمار توصیفی و مدل اقتصادسنجی لجستیک در سال ۲۰۱۸ به بررسی تمکین مالیاتی و عوامل موثر بر آن در کسب و کارهای مناطق مختلف کشور اتیوپی، پرداختند. نتایج حاکی از این بود که سطح تحصیلات، دانش و آگاهی مؤدیان، سادگی سیستم مالیاتی، نگرش مؤدیان نسبت به مالیات، آگاهی مؤدیان از نحوه هزینه‌کرد دولت و مشوق‌های مالیاتی برای مؤدیان خوش‌حساب تاثیر مثبت و معناداری بر تمکین مالیاتی دارند. بنابراین، دولت باید در خصوص چگونگی تخصیص درآمد حاصل از وصول مالیات شفاف‌سازی کرده تا با افزایش اعتماد مؤدیان به سیستم مالیاتی، موجب افزایش تمکین مالیاتی شود.

گوزل و همکاران[2] (۲۰۱۹) تحقیقی با عنوان «تأثیر متغیرهای ادراک عدالت مالیاتی و اعتماد به دولت در مورد تمکین داوطلبانه در ترکیه» و با استفاده از مدل‌سازی معادلات ساختاری (SEM) انجام دادند. یافته‌های تحقیق نشان می‌دهد که (الف) رابطه مثبت و معنی‌داری از اعتماد به دولت در مورد پرداخت داوطلبانه مالیات از طریق ادراک عدالت مالیاتی (نقش میانجی) وجود دارد، (ب) رابطه مثبت و معنی‌داری در اعتماد به دولت نسبت به تعهدات مالیاتی وجود دارد، (ج) رابطه مثبت و معنی‌داری در اعتماد به دولت نسبت به ادارک عدالت مالیاتی وجود دارد و (د) ادراک عدالت مالیاتی بر تمکین داوطلبانه مؤدیان مالیاتی تأثیر مثبت و معنادار دارد.

جیمنز و ایر[3] (۲۰۱۶) در تحقیقی با عنوان «پرداخت داوطلبانه مالیات در یک محیط اجتماعی: تأثیر هنجارهای اجتماعی، اعتماد به دولت و درک عدالت در رفتار داوطلبانه مالیات‌دهندگان» و با استفاده از مدل‌های رگرسیونی و تحلیل واریانس (ANOVA) از نمونه‌ای از دانشجویان آمریکا نشان دادند که با افزایش قدرت هنجارهای اجتماعی به نفع تعهدات مالیاتی، هنجارهای شخصی پیروی از مالیات نیز افزایش می‌یابد و این منجر به افزایش بعدی اهداف مالیاتی خواهد شد. همچنین اعتماد به دولت تأثیر قابل توجهی در عدالت ادراک شده از سیستم مالیاتی و تصمیمات مربوطه دارد.

ارتگا و همکاران[4] (۲۰۱۶) با انتخاب سه کشور آرژانتین، برزیل و کلمبیا و با مرور ادبیات و

1. Assfaw & Sebhat (2019)
2. Güzel et al. (2019)
3. Jimenez & Iyer (2016)
4. Ortega et al. (2016)

[Downloaded from taxjournal.ir on 2026-11-08]
[DOI: 10.66224/taxjournal.34.70.8]

مطالعات میدانی پیمایشی به این نتیجه دست پیدا کردند که یک مؤدی به شرطی تمکین‌کننده مالیاتی است که در ازای پرداخت‌های مالیاتی که انجام می‌دهد، خدمات با کیفیتی از دولت دریافت نماید. زمانی که مؤدیان از عملکرد حاکمیت راضی نباشند و نتوانند محل مصرف منابع توسط دولت را ردیابی و مشاهده کنند، آنگاه نرخ تمکین مالیاتی کاهش خواهد یافت.

گزارش سازمان همکاری و توسعه اقتصادی[1] (۲۰۰۴) تحت عنوان "بهبود مدیریت ریسک تمکین"، رفتار تمکین مالیاتی مؤدیان را مورد تحلیل قرار داده است. در این گزارش به نقل از وبلی روانشناس اقتصادی آمده است که درک عدالت نظام سیاسی از سوی مؤدی در نحوه رفتار مؤدی مؤثر است. بر همین اساس رفتار عدم تمکین مؤدیان مالیاتی تابع دو برداشت است: نظام مالیاتی با آنها نسبت به دیگران غیرمنصفانه برخورد می‌کند و دیگر آنکه دولت از درآمدهای مالیاتی به درستی و در جهت رفاه شهروندان استفاده نمی‌کند.

مطالعات داخلی

سبحانیان و هراتی (۱۴۰۳) با انتخاب ۴۵۰ مودی و از طریق نمونه‌گیری طبقه‌بندی شده در دسترس از ادارات کل امور مالیاتی سراسر کشور در سال ۱۴۰۲ و استفاده از رگرسیون لاجیت ترتیبی به بررسی اثر سیاست‌گذاری در چارچوب حاکمیت مالیاتی و آگاهی از محل تخصیص درآمدهای مالیاتی بر سطح تمکین داوطلبانه مؤدیان پرداخته‌اند. بر اساس نتایج آنها، متغیرهای آگاهی مؤدیان از محل هزینه‌کرد درآمدهای مالیاتی توسط دولت، درآمد سالانه مؤدی و سطح تحصیلات آنها، تأثیر مثبت و معناداری بر تمکین مالیاتی دارند.

طاهرپور و همکاران (۱۴۰۲) در پژوهشی با انتخاب ۱۵۱ مودی اشخاص حقیقی و استفاده از روش تحلیل عاملی اکتشافی به این نتیجه رسیدند که هشت عامل نگرش به کیفیت خدمات سازمان مالیاتی، مشروعیت، اعتلای عدالت، پیچیدگی، توجه به اخلاق، دانش و اطلاعات مالیاتی، عزم جمعی برای پرداخت مالیات، و ترس و نوع‌دوستی بر تمکین داوطلبانه مالیات موثر است.

ابراهیمی و همکاران (۱۴۰۲) با روش نمونه‌گیری خوشه‌ای تصادفی و داده‌های پژوهش از طریق ۳۳۸ پرسشنامه ساختاریافته به بررسی رفتار عدم تمکینی مودیان مالیاتی در بخش مشاغل در چارچوب یک تئوری رفتاری پرداخته‌اند. نتایج حاکی از آن است که در چارچوب تئوری

1. Organisation for Economic Co-operation and Development

[Downloaded from taxjournal.ir on 2026-11-08]

[DOI: 10.66224/taxjournal.34.70.8]

رفتار برنامه‌ریزی شده، متغیرهای نگرش، عدم تقارن اطلاعاتی، ریسک‌پذیری، و هزینه تمکین مالیاتی ارتباط مستقیم و معناداری با قصد عدم تمکین مالیاتی دارند.

حاج محمودعطار و همکاران (۱۴۰۱) در تحقیقی با استفاده از پرسشنامه و انتخاب ۲۴۰ نفر از مودیان اداره کل امور مالیاتی مرکز تهران و بکارگیری روش معادلات ساختاری نشان دادند که اعتماد به دولت با توجه به نقش میانجی ادراک عدالت مالیاتی بر تمکین داوطلبانه مؤدیان مالیاتی تأثیر دارد. زمانی که مؤدیان مالیاتی به دولت و مسئولین اعتماد داشته باشد و بدانند که آنها در تلاش هستند تا با هر منبع مالی، شرایط بهتری برای شهروندان به وجود بیاورند، به این باور می‌رسند که سیستم مالیاتی نیز منصفانه بوده و فشار مالیاتی به طرز عادلانه‌ای بین افراد با درآمد و دارایی‌های مختلف توزیع شده است و در نتیجه میل و رغبت آنها را برای اینکه به صورت داوطلبانه مالیات خود را پرداخت کنند، بیشتر می‌کند.

فرهادی و دولت‌نیا (۱۳۹۸) در پژوهشی با استفاده از تعداد ۳۳۸ شرکت تولیدی و خدماتی در استان گلستان و بکارگیری معادلات ساختاری، به نقش اعتماد به دولت و عدالت مالیاتی بر تمکین مالیاتی در سازمان امور مالیاتی استان گلستان پرداختند و تاکید کردند که اعتماد به دولت و عدالت مالیاتی بر تمکین مالیاتی تأثیر معنی‌داری دارد.

رستمی و همکاران (۱۳۹۶) در پژوهشی با عنوان "بررسی حقوقی نقش مالیات بر توسعه سیاسی و دموکراسی"، بیان کردند که توسعهٔ سیاسی و به دنبال آن دموکراسی از جمله مفاهیمی‌اند که با وجود داشتن زمینهٔ سیاسی، پیوند و ارتباط جدی با دانش حقوق دارند و در نتیجه، پایه و اساس دموکراسی، همان پایه و اساس حکومت قانون با رویکرد ماهوی و تضمین حقوق شهروندی به‌وسیلهٔ ابزارهای قانونی است. نتایج مطالعه آنها با رویکرد تحلیلی- توصیفی و مبتنی بر مطالعات میان‌رشته‌ای حاکی از این بود که صرف اخذ مالیات و اتکای کامل بر درآمدهای مالیاتی، نه‌تنها نشانهٔ توسعهٔ سیاسی و دموکراتیک‌بودن یا گذار به دموکراسی نیست، بلکه کیفیت دریافت مالیات و شیوهٔ مصرف آن می‌تواند در بهبود شاخص‌های دموکراتیک مؤثر واقع شود.

رضایی و همکاران (۱۳۸۹) در مطالعه‌ای، جنبه‌های مختلف تمکین مالیاتی، وضعیت سیستم مالیاتی ایران در این خصوص، تجارب کشورهای مختلف و تأثیرات آن در ابعاد مختلف را مورد بررسی قرار دادند. نتایج آنها حاکی از این بود که اعتماد به دولت و نحوه درک این اعتماد بر رفتار مودیان موثر است.

[Downloaded from taxjournal.ir on 2026-11-08]

[DOI: 10.66224/taxjournal.34.70.8]

نوآوری‌های پژوهش

به طور کلی، نوآوری پژوهش حاضر در ترکیب سه حوزه مفهومی متمایز (مشروعیت سیاسی حاکمیت، تمکین داوطلبانه مالیاتی و هرمنوتیک فلسفی) و استفاده از یک چارچوب نظری و روش‌شناختی نوین برای تحلیل مسئله تمکین مالیاتی در ایران است. به عبارت دیگر، پژوهش حاضر با استفاده از یک رویکرد نظری نوین (هرمنوتیک فلسفی)، به کشف و تبیین "چگونگی" و "چرایی" این تأثیر در بستر خاص نظام سیاسی ایران (نظام مردمسالاری دینی) می‌پردازد و نشان می‌دهد که فهم و تفسیر شهروندان از مشروعیت، کلید درک رفتار مالیاتی آنان است.

روش تحقیق

پژوهش حاضر بر اساس الگوی پیازی فرآیند پژوهش دانایی‌فرد (۱۳۹۲)، بر مبنای پارادایم تفسیری و جهت‌گیری «کاربردی» تنظیم شده است. از نظر رویکرد از نوع «اسقرایی» و دارای صبغه ترکیبی (آمیخته) و از لحاظ نوع، «میدانی» و با راهبرد تحلیل مضمون است. در این راستا، به منظور اکتشاف و فهم پدیده تمکین مالیاتی بر اساس ظرفیت‌های مردم‌سالارانه و با بهره‌گیری از ابزار مصاحبه «نیمه‌ساختاریافته» در بخش کیفی و پرسشنامه در بخش کمی، اجرا شده است. معیارهای ارزیابی مشروعیت و رابطه آن با تمکین مالیاتی شامل (۱) نظام تصمیم‌گیری، (۲) مشارکت عمومی شهروندان، (۳) مردمسالاری دینی، (۴) عدالت اجتماعی و (۵) قانون اساسی است.

مزیت استفاده از تحلیل هرمنوتیکی فلسفی در علم سیاست این است که بر خلاف رویکردهای اثبات‌گرایی که بر تبیین علّی و عینیت تأکید دارند، امکان فهم عمیق‌تر و زمینه‌مند پدیده‌های سیاسی را فراهم می‌کند. هرمنوتیک فلسفی (به ویژه دیدگاه‌هایی چون گادامر) فهم را امری بنیادین، تاریخی و دیالوگی می‌داند که بر فرآیند تأویل و درگیر شدن مفسر با متن (یا پدیده) تأکید دارد.

جامعه آماری شامل ۲ بخش است: الف) جامعه آماری بخش کیفی: متشکل از ۶۸ نفر از اساتید و متخصصان بخش مالیاتی، آگاه به مسأله الگوی مبتنی بر مالیات اسلامی و مردمسالاری دینی هستند که در زمینه مفاهیم مالیات بر اساس الگوی نوین سازمانی اطلاعات لازم داشته‌اند که مورد شناسایی قرار گرفته و در بخش کیفی از نظراتشان استفاده خواهد شد. ب) جامعه آماری بخش کمی: شامل ۲۱۷ نفر از افراد و کارشناسان در ارتباط با مسأله مالیاتی

[Downloaded from taxjournal.ir on 2026-11-08]

[DOI: 10.66224/taxjournal.34.70.8]

و بازپرداخت در کسب و کارهای کوچک است.

در این پژوهش در روش کیفی با استفاده از روش نمونه‌گیری هدفمند گلوله برفی و با در نظرگرفتن قانون اشباع، مشارکت‌کنندگان در تحقیق انتخاب و در روش کمی به صورت تصادفی ساده انتخاب شدند.

اعتبار تحقیق

در این تحقیق نیز دو نفر از متخصصان در جریان تحقیق قرار گرفتند و مطابقت نتایج با اهداف تحقیق را مورد تأیید قرار دادند. از سوی دیگر، برای سنجش پایایی چارچوب نهایی طراحی شده از ضریب کاپای کوهن استفاده شد و با توجه به اینکه مقدار این ضریب از ۰/۶ بیشتر است، پایایی وجود دارد.

یافته‌های پژوهش

در این پژوهش یافته‌های حاصل از پرسشنامه و مصاحبه، به شرح جداول ۱ تا ۵ گردآوری و خلاصه شده است:

جدول ۱. نقش نظام تصمیم‌گیری در تمکین مالیاتی

ردیف	معیارهای ارزیابی مشروعیت	انتخاب تحلیل	دستاورد و نتایج
۱	نظام تصمیم‌گیری	برداشت مفهومی	نظام تصمیم‌گیری تاثیر کمی در تمکین مالیاتی دارد.
		تحلیل هرمنوتیکی	این دیدگاه نشان‌دهنده بحران اعتماد به نظام مالیاتی است و حاکی از این است که مودیان در صورت مشاهده عدالت، حاضر به همکاری بیشتری خواهند بود. تحلیل هرمنوتیک نشان می‌دهد که مشارکت مردمی در فرآیند قانون‌گذاری، به ویژه در حوزه مالیات، یک عامل کلیدی در افزایش تمایل به تمکین است. این مشارکت نه تنها باعث افزایش آگاهی و درک قوانین می‌شود، بلکه حس مالکیت، مسئولیت اجتماعی و اعتماد به نظام را در شهروندان تقویت می‌کند. در نهایت، فراهم‌کردن بسترهای مناسب برای مشارکت فعال و مؤثر مردم در فرآیندهای تصمیم‌گیری می‌تواند به ایجاد یک نظام مالیاتی عادلانه‌تر، کارآمدتر و مورد پذیرش بیشتر منجر شود و به تقویت پیوند بین دولت و شهروندان کمک کند.

منبع: یافته‌های تحقیق.

[Downloaded from taxjournal.ir on 2026-11-08]

[DOI: 10.66224/taxjournal.34.70.8]

جدول ۲. نقش مشارکت عمومی در تمکین مالیاتی

ردیف	معیارهای ارزیابی مشروعیت	انتخاب تحلیل	دستاورد و نتایج
۱	مشارکت عمومی	برداشت مفهومی	مشارکت مردم نقش بسیار کم‌رنگی در نظام مالیاتی دارد.
		تحلیل هرمنوتیکی	این موضوع نشان‌دهنده ناهماهنگی بین سیاست‌های مالیاتی و مشارکت مردم در تصمیم‌گیری‌های اقتصادی است. تحلیل هرمنوتیک نشان می‌دهد که ادعای "نقش بسیار کمرنگ مردم‌سالاری در نظام مالیاتی" فراتر از یک توصیف ساده است. این ادعا بازتاب‌دهنده چالش‌های ساختاری، تاریخی و سیاسی است که مانع از تحقق کامل اصول دموکراتیک در حوزه مالیات می‌شوند. فهم این چالش‌ها برای تقویت پاسخ‌گویی دولت، افزایش مشروعیت نظام مالیاتی و حرکت به سوی عدالت اقتصادی ضروری است. این تحلیل ما را به تفکر در مورد چگونگی تعمیق نقش مردم و نهادهای دموکراتیک در تعیین سرنوشت منابع مالی جامعه دعوت می‌کند.

منبع: یافته‌های تحقیق.

جدول ۳. نقش مردم‌سالاری دینی در تمکین مالیاتی

ردیف	معیارهای ارزیابی مشروعیت	انتخاب تحلیل	دستاورد و نتایج
۱	مردم‌سالاری دینی	برداشت مفهومی	دین و مردم‌سالاری دینی تأثیر مشخصی بر تمکین مالیاتی ندارد.
		تحلیل هرمنوتیکی	این دیدگاه نشان‌دهنده چالش‌های تلفیق مذهب با نظام مالیاتی مدرن است. تحلیل هرمنوتیک نشان می‌دهد در حالی که دین و مردم‌سالاری دینی می‌توانند به طور بالقوه بر نگرش افراد نسبت به پرداخت مالیات تأثیر بگذارند، این تأثیر لزوماً مشخص و تعیین‌کننده نیست. عوامل متعددی از جمله تفسیرهای مختلف دینی، میزان اعتماد به نهادهای دینی و دولتی، عملکرد حکومت، وضعیت اقتصادی و فرهنگ عمومی جامعه نیز در شکل‌گیری رفتار مالیاتی نقش مهمی ایفا می‌کنند. بنابراین، برای درک کامل عوامل مؤثر بر تمکین مالیاتی، لازم است یک رویکرد جامع در نظر گرفته شود که تعامل پیچیده عوامل دینی، سیاسی، اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی را مورد بررسی قرار دهد. این گزاره به ما یادآوری می‌کند که نباید نقش عوامل غیردینی را در تحلیل رفتار مالیاتی نادیده بگیریم و به دنبال درک تأثیرات چندگانه و متقابل در این زمینه باشیم.

منبع: یافته‌های تحقیق.

[Downloaded from taxjournal.ir on 2026-11-08]

[DOI: 10.66224/taxjournal.34.70.8]

جدول ۴. نقش عدالت اجتماعی در تمکین مالیاتی

ردیف	معیارهای ارزیابی مشروعیت	انتخاب تحلیل	دستاورد و نتایج
۱	عدالت اجتماعی	برداشت مفهومی	عدالت اجتماعی می‌تواند در تمکین مالیاتی مؤثر باشد.
		تحلیل هرمنوتیکی	تحلیل هرمنوتیک نشان می‌دهد که عدالت مالیاتی و عدالت اجتماعی دو عامل قدرتمند و مرتبط هستند که می‌توانند تأثیر ملموسی بر تمکین مالیاتی داشته باشند. یک نظام مالیاتی عادلانه که در بستر یک جامعه عادلانه‌تر عمل می‌کند، می‌تواند اعتماد شهروندان را جلب کرده، حس مسئولیت اجتماعی آن‌ها را تقویت نموده و در نهایت، منجر به افزایش پایبندی آن‌ها به پرداخت مالیات شود. توجه به این دو نوع عدالت در سیاست‌گذاری‌ها می‌تواند به ایجاد یک نظام مالیاتی پایدارتر، مشروع‌تر و مؤثرتر کمک کند و به تقویت پیوند بین دولت و شهروندان منجر شود.

منبع: یافته‌های تحقیق.

جدول ۵. نقش قانون اساسی در تمکین مالیاتی

ردیف	معیارهای ارزیابی مشروعیت	انتخاب تحلیل	دستاورد و نتایج
۱	قانون اساسی	برداشت مفهومی	عدم اجرای صحیح قانون اساسی اصلی‌ترین چالش در تمکین داوطلبانه مودیان است.
		تحلیل هرمنوتیکی	اگر قانون اساسی به‌درستی اجرا شود، می‌تواند اعتماد مالیاتی را افزایش دهد. تحلیل هرمنوتیک نشان می‌دهد که عدم اجرای صحیح قانون اساسی، می‌تواند به عنوان یکی از اصلی‌ترین چالش‌ها در بحث تمکین مالیاتی مطرح شود. ضعف در این زمینه نه تنها به کاهش درآمدهای دولت و ناتوانی در ارائه خدمات عمومی منجر می‌شود، بلکه اعتماد عمومی به نظام را خدشه‌دار کرده و تأثیر مثبت سایر عوامل مؤثر بر تمکین را نیز تضعیف می‌کند. بنابراین، تلاش برای تقویت نظام حقوقی و اداری، مبارزه با فساد، افزایش شفافیت و کارآمدی فرآیندهای مالیاتی و اعمال قاطعانه قوانین، گامی اساسی در جهت بهبود تمکین مالیاتی و ایجاد یک نظام مالیاتی پایدار و عادلانه است.

منبع: یافته‌های تحقیق.

نتایج این پژوهش به طور کلی نشان می‌دهد که مشارکت فعال و مؤثر مردم در نظام تصمیم‌گیری، مشارکت عمومی پررنگ مردم، تحکیم مردمسالاری دینی، تقویت عدالت اجتماعی و اجرای درست قانون اساسی، بر میزان افزایش تمکین مالیاتی مؤدیان موثر است. این

[Downloaded from taxjournal.ir on 2026-11-08]

[DOI: 10.66224/taxjournal.34.70.8]

نتایج با تحقیقات پیشین همچون پژوهش‌های نیچلاتی و هیلامو (۲۰۲۴)، جبریهت و همکاران[1] (۲۰۲۴)، تریفان و همکاران[2] (۲۰۲۳)، پیلای[3] (۲۰۱۷)، علی و همکاران[4] (۲۰۱۴) و سبحانیان و هراتی[5] (۱۴۰۳) همخوانی دارد.

نتیجه‌گیری و توصیه‌های سیاستی

هدف پژوهش حاضر، بررسی تأثیر مشروعیت سیاسی حاکمیت در ایران بر تمکین داوطلبانه مودیان مالیاتی است.

با توجه به اینکه مالیات ابزار مهمی برای دولت برای تنظیم اقتصاد کلان، ترویج سرمایه‌گذاری، کنترل تورم، حمایت از تولید داخلی، هدایت تولید و مصرف و توزیع مجدد ثروت و درآمد در جامعه است، از این رو، تمکین مالیاتی مودیان مالیاتی به ویژه بنگاه‌ها، دغدغه بزرگ سیاست‌گذاران مالیاتی بسیاری از کشورهای جهان است. در حکومت‌های مردم‌سالار شهروندان با مشارکت سیاسی خود بر مبنای رقابت سیاسی آزاد در تصمیم‌گیری‌های حاکمیت، نظارت خواهند داشت و تمکین مالیاتی، به عنوان سنگ‌بنای حکمرانی مالی کارآمد و پیش‌شرط ارائه خدمات عمومی مطلوب، به حساب می‌آید. تمکین مالیاتی نه تنها یک مقوله اقتصادی و حقوقی، بلکه یک پدیده اجتماعی و فرهنگی تلقی می‌شود که در بستر فهم عمومی از مشروعیت حاکمیت، مشارکت سیاسی، و مردم‌سالاری شکل می‌گیرد. تمکین مالیاتی، به عنوان یکی از ارکان اساسی حکمرانی و تأمین مالی دولت، ارتباطی تنگاتنگ با مشروعیت سیاسی دارد. تمکین مالیاتی، به مثابه یک کنش اجتماعی و اقتصادی، صرفاً تابعی از الزامات قانونی و انگیزه‌های مادی نیست، بلکه ریشه در شبکه‌ای از معانی، باورها و پیش‌فهم‌های مشترک میان دولت و شهروندان دارد و همواره در کانون توجه سیاست‌گذاران و پژوهشگران قرار داشته است. نظام سیاسی ایران، با ساختار سیاسی و ایدئولوژیک متمایز خود، در تعاملی پیچیده با شهروندان در زمینه گردآوری منابع مالیاتی بوده و نظام مالیاتی همواره با چالش‌هایی در زمینه تمکین مؤدیان روبرو بوده است. این در حالی است که مشروعیت دینی و مردمی نظام، که از بدو تأسیس بر آن تأکید شده، می‌تواند به عنوان یک عامل بالقوه در افزایش تمکین مالیاتی

1. Gebrihet et al. (2024)
2. Trifan et al. (2023)
3. Pillay (2017)
4. Ali et al. (2014)
5. Sobhanian & Harati (2024)

[Downloaded from taxjournal.ir on 2026-11-08]
[DOI: 10.66224/taxjournal.34.70.8]

عمل نماید. با این حال، میزان تأثیرگذاری این مشروعیت می‌تواند تحت تأثیر کیفیت حکمرانی و کارآمدی نهادهای مرتبط قرار گیرد.

این در حالی است که هرمنوتیک فلسفی به عنوان یکی از جریان‌های تفسیری مدرن، امکان بررسی عمیق مفاهیم اجتماعی و سیاسی را از رهگذر تأویل و فهم میان‌ذهنی فراهم می‌آورد. در این پژوهش، با بهره‌گیری از این رویکرد، و با استفاده از ۵ معیار ارزیابی مشروعیت سیاسی در ایران (شامل نظام تصمیم‌گیری، مشارکت عمومی، مردم‌سالاری دینی، عدالت اجتماعی و اجرای قانون اساسی)، به بررسی چگونگی تأثیر بسط ظرفیت‌های مردم‌سالارانه بر میزان تمکین مالیاتی در نظام سیاسی ایران پرداخته شد.

نتایج این پژوهش به طور کلی نشان‌دهنده این است که:

مشارکت مردمی در فرآیند قانون‌گذاری، به ویژه در حوزه مالیات، یک عامل کلیدی در افزایش تمایل به تمکین است. فراهم کردن زمینه برای مشارکت مردم در قانون‌گذاری نه تنها می‌تواند به افزایش تمکین مالیاتی کمک کند، بلکه به تقویت بنیان‌های دموکراتیک جامعه نیز منجر می‌شود.

سازوکارهای دموکراتیک، مانند انتخابات، نمایندگان منتخب و نهادهای مدنی، تأثیر محدودی بر چگونگی طراحی، اجرا، و نظارت بر نظام مالیاتی دارند. به عبارت دیگر، صدای مردم و اراده جمعی به طور مؤثری در فرآیندهای مالیاتی منعکس نمی‌شود. اگر مردم احساس کنند که در تعیین مالیات‌ها نقشی ندارند، ممکن است مشروعیت نظام مالیاتی زیر سؤال برود و مقاومت در برابر پرداخت مالیات افزایش یابد.

وقتی مردم احساس کنند که در شکل‌گیری قوانین نقش داشته‌اند، این قوانین را بیشتر متعلق به خود می‌دانند و در نتیجه، احساس مسئولیت بیشتری در قبال اجرای آن‌ها خواهند داشت. این مشارکت به افزایش مشروعیت قوانین در نظر شهروندان کمک می‌کند و احتمال بیشتری وجود دارد که به نظام سیاسی و نهادهای دولتی اعتماد کنند. این اعتماد می‌تواند به افزایش تمایل آن‌ها به پرداخت مالیات به عنوان سهمی در تأمین منافع جامعه منجر شود.

هرچند اعتقادات و آموزه‌های دینی، و همچنین نظام‌های سیاسی که بر مبنای اصول دینی و مشارکت مردمی (مردم‌سالاری دینی) شکل گرفته‌اند، عامل اصلی و تعیین‌کننده در میزان پایبندی افراد به پرداخت مالیات نیستند، اما عملکرد حکومت در زمینه‌هایی چون مبارزه با فساد، ارائه خدمات عمومی عادلانه و شفافیت در هزینه‌کرد مالیات‌ها، نقش تعیین‌کننده‌ای در میزان

[Downloaded from taxjournal.ir on 2026-11-08]

[DOI: 10.66224/taxjournal.34.70.8]

تمکین مالیاتی خواهد داشت.

عدالت مالیاتی و عدالت اجتماعی می‌توانند به افزایش مشروعیت نظام سیاسی و نظام مالیاتی کمک کنند. وقتی مردم احساس کنند که قوانین مالیاتی عادلانه هستند و درآمدهای مالیاتی به طور عادلانه برای بهبود زندگی همه شهروندان استفاده می‌شود، احتمال بیشتری دارد که از این نظام حمایت کرده و به آن پایبند باشند.

پیشنهادات پژوهش

با توجه به نتایج پژوهش، پیشنهاداتی به شرح ذیل ارائه می‌شود:

۱. تقویت نهادهای مردمی و مشارکت واقعی

ایجاد شوراهای مشورتی مالیاتی متشکل از اصناف، فعالان اقتصادی و شهروندان: این شوراها باید در طراحی و بازبینی قوانین و آیین‌نامه‌های مالیاتی نقش مشورتی واقعی داشته باشند.

۲. تحکیم مردم‌سالاری دینی از طریق شفاف‌سازی

تبیین ارتباط مستقیم مالیات با مفاهیم دینی: تبیین جایگاه مالیات در اسلام (مانند خمس و زکات) و ارتباط آن با اجرای عدالت اجتماعی و ارائه خدمات عمومی.

۳. نهادینه‌سازی عدالت مالیاتی و اجتماعی

اجرای نظام مالیات‌ستانی تصاعدی: طراحی دقیق نرخ‌های مالیاتی برای فشار بیشتر بر دهک‌های پردرآمد و معافیت‌های واقعی برای اقشار کم‌درآمد.

تقویت نظام جامع رفاه اجتماعی: تخصیص مشخص درآمدهای مالیاتی به برنامه‌های محرومیت‌زدایی، بیمه‌های اجتماعی و خدمات بهداشتی رایگان.

۴. اجرای کامل قانون اساسی

تقویت سازوکارهای نظارتی قوه قضاییه: ایجاد دادگاه‌های تخصصی مالیاتی با دادرسی سریع و عادلانه برای رسیدگی به شکایات مودیان.

افزایش ضمانت‌های اجرایی: تصویب قوانین بازدارنده برای برخورد با مسئولانی که در اجرای قوانین مالیاتی عادلانه، تعلل می‌کنند.

۵. ارتقای کیفیت حکمرانی و اعتمادسازی

افزایش کارایی در هزینه‌کرد بودجه: کاهش هزینه‌های جاری غیر ضروری و افزایش سهم سرمایه‌گذاری در زیرساخت‌های تولیدی و خدمات عمومی.

[Downloaded from taxjournal.ir on 2026-11-08]

[DOI: 10.66224/taxjournal.34.70.8]

تعارض منافع

این پژوهش تعارض منافع ندارد.

سپاسگزاری

از کلیه مشارکت‌کنندگان در تهیه و تدوین این مقاله تشکر و قدرانی می‌شود.

ORCID

Mohammadreza Rajabi Alashti http://orcid.org/0000-0002-4740

Ali Salehi Farsani http://orcid.org/0009-0004-0720-7108

Mostafa Pendashtehpour http://orcid.org/0000-0001-9286-8509

[Downloaded from taxjournal.ir on 2026-11-08]

[DOI: 10.66224/taxjournal.34.70.8]

منابع

۱. ابراهیمی، سجاد، باباجانی، جعفر و اثنی عشری، حمیده. (۱۴۰۲). عوامل موثر بر عدم تمکین مالیات بر درآمد مشاغل: رویکرد تئوری رفتار برنامه‌ریزی شده. مطالعات اخلاق و رفتار در حسابداری و حسابرسی، ۳(۲)، ۷-۳۰. https://doi.org/10.71907/sebaa.2023.2105-1002

۲. احمدی، بابک، مهاجر، مهران و نبوی، محمد. (۱۳۷۷). هرمنوتیک مدرن. تهران، نشر مرکز. شابک (ISBN - چاپ‌های متداول): ۹۷۸-۹۶۴-۳۰۵-۳۷۳-۴

۳. اسدالله‌زاده بالی، سیدرستم. (۱۳۹۸). تعیین نرخ بهینه مالیات بر ارزش افزوده مبتنی بر حجم اقتصاد پنهان. پژوهشنامه مالیات، ۲۸(۴۸)، ۳۳-۵۹. https://doi.org/10.52547/taxjournal.28.48.33

۴. اکبری، کمال. (۱۳۸۴). مشروعیت و مشارکت سیاسی در جمهوری اسلامی ایران.قم، نشر معارف اسلامی. شابک (ISBN): 978-964-531-030-9.

۵. جابرانصاری، محمدرضا، نجف‌بیگی، رضا و الوانی، سید مهدی. (۱۳۹۵). راهکارهای ارتقاء اعتماد عمومی به سازمان‌های دولتی. دو فصلنامه علمی و پژوهشی مطالعات قدرت نرم، ۶(۱۵). https://www.spba.ir/article_45003.html.

۶. حاج‌محمدی، فرشته. (۱۳۹۳). بررسی طرز تلقی مؤدیان نسبت به منصفانه بودن نظام مالیات بر درآمد و تأثیر آن بر رفتار تمکین داوطلبانه مؤدیان مشاغل غرب تهران. پایان‌نامه کارشناسی ارشد، دانشگاه آزاد اسلامی.

۷. حاج محمودعطار، فرناز و آرایی، وحید. (۱۴۰۱). تأثیر اعتماد به دولت بر تمکین داوطلبانه مؤدیان مالیاتی با نقش میانجی ادراک عدالت مالیاتی. پژوهش‌های حسابداری مالی و حسابرسی، ۱۴(۱۴)، ۲۴۳-۲۶۴. https://sid.ir/paper/1053194/fa

۸. دانایی‌فرد، حسن. (۱۳۹۲). استراتژی پژوهش‌های ترکیبی در مطالعات سازمان و مدیریت (فصل هشتم). روش‌شناسی پژوهش کیفی در مدیریت: رویکردی جامع. تهران، انتشارات صفار. شابک (ISBN) کتاب: ۹۷۸-۹۶۴-۳۸۸-۳۱۶-۴

۹. رامشینی، محمود، جمشیدی، ناصر و اسدی، غلامحسین. (۱۳۹۵). نگرشی نوین به تمکین مالیاتی: ارائه یک چارچوب جدید. پژوهشنامه مالیات، ۷۹، ۱۱-۳۰. http://taxjournal.ir/browse.php?a_code=A-10-894-1&sid=1&slc_lang=fa

۱۰. رحمت اللهی، حسین. (۱۳۸۲). مشروعیت حکومت از دیدگاه اسلام و ماکس وبر. اندیشه‌های حقوقی. ۴، ۱۳۷-۱۶۹، https://jolt.ut.ac.ir/article_11391.html

۱۱. رستمی، ولی، محمدی، فاطمه و رنجبر، مسعود. (۱۳۹۶). بررسی حقوقی نقش مالیات بر توسعهٔ سیاسی و دموکراسی. فصلنامه مطالعات حقوق عمومی دانشگاه تهران، ۳(۴۷)، ۶۰۱-۶۲۰. https://doi.org/10.22059/jplsq.2017.211787.1305

۱۲. رضایی، محمدقاسم.، خادمی جامخانه، علی‌اکبر و منتظرالظهور، مریم. (۱۳۸۹). جایگاه تحول و تمکین در اصلاحات نظام مالیاتی: تجربه جهانی و چالش‌های نظام مالیاتی ایران. پژوهشنامه مالیات، ۱۸(۹)، ۸۳-۱۰۰. http://taxjournal.ir/article-1-107-fa.html

[Downloaded from taxjournal.ir on 2026-11-08]

[DOI: 10.66224/taxjournal.34.70.8]

۱۳. سبحانیان، سید محمدهادی و هراتی، اشکان. (۱۴۰۳). بررسی اثر سیاست‌گذاری در چهارچوب حاکمیت مالیاتی و آگاهی ازمحل تخصیص درآمدهای مالیاتی بر سطح تمکین داوطلبانه مؤدیان. مطالعات راهبردی سیاستگذاری عمومی، ۱۴(۵۱). https://doi.org/10.22034/sspp.2024.2027675.3639

۱۴. طاهرپور کلانتری، حبیب‌اله، امیری خالدی، یلدا و انواری رستمی، علی‌اصغر. (۱۴۰۱). مدلی برای تمکین مالیاتی در ایران. فرآیند مدیریت و توسعه، ۳۵(۴)، ۹۷-۱۲۵. https://doi.org/10.61186/jmdp.35.4.97

۱۵. فرهادی، علی، و دولت‌نیا، فرشید. (۱۳۹۸). تأثیر اعتماد به دولت و ادراک عدالت مالیاتی بر تمکین مالیاتی (مورد مطالعه؛ سازمان امور مالیاتی استان گلستان). مقاله ارائه شده در پنجمین کنفرانس بین المللی حسابداری، تهران، ایران.

۱۶. قربانی‌زاده، وجه‌اله، معتضدیان، رسول، حسین‌پور، داود و رهبر، عباسعلی. (۱۴۰۰). طراحی الگوی مشارکت عمومی در خط‌مشی‌گذاری با رویکرد چندروشی. مطالعات راهبردی سیاستگذاری عمومی، ۱۱(۳۹)، ۶۸-۹۲. https://sspp.iranjournals.ir/article_245874.html

۱۷. کمیجانی، علی، عیوضی، محمدرحیم، بزرگمهری، مجید و نظامی‌پور، قدیر. (۱۳۹۸). سیمای حکمرانی مطلوب در آینده‌پژوهی: از تصویرپردازی تا شکل‌بخشی آینده. دوفصلنامه آینده‌پژوهی ایران، ۴(۱)، ۲۰۸-۲۳۵. https://civilica.com/doc/1143839

۱۸. مهدوی سیدمحمدصادق و مبارکی، محمد. (۱۳۸۵). تحلیل نظریه کنش ارتباطی هابرماس، فصلنامه علوم اجتماعی دانشگاه آزاد خلخال، ۸، ۹. https://ensany.ir/fa/article/20241.

[Downloaded from taxjournal.ir on 2026-11-08]

[DOI: 10.66224/taxjournal.34.70.8]

References

1. Ahmadi, B., Mohajer, M., & Nabavi, M. (1998). *Modern hermeneutics*. Tehran, Nashr-e Markaz. [In Persian]
2. Ahmed, A., & Kedir, S. (2015). Tax compliance and its determinant: The case of Jimma Zone.
3. Akbari, K. (2005). *Legitimacy and political participation in the Islamic Republic of Iran*. Qom, Nashr-e Ma'aref. [In Persian]
4. Alabede, J. O., Ariffin, Z. B., & Idris, K. M. (2011). Determinants of tax compliance behaviour: A proposed model for Nigeria. *International Research Journal of Finance and Economics,* 78(1), 121–136.
5. Ali, M., Fjeldstad, O.-H., & Sjursen, I. H. (2014). To pay or not to pay? Citizens' attitudes toward taxation in Kenya, Tanzania, Uganda, and South Africa. *World Development,* 64, 828–842. https://doi.org/10.1016/j.worlddev.2014.07.006
6. Allingham, M. G., & Sandmo, A. (1972). Income tax evasion: A theoretical analysis. *Journal of Public Economics*, 1 (3–4), 323–338.
7. Alm, J. (2019). What motivates tax compliance? *Journal of Economic Surveys*, 33(2), 353–388. https://doi.org/10.1111/joes.12272
8. Asadollahzadeh Bali, S. R. (2020). Determining the optimal value added tax rate based on the size of the hidden economy. *Tax Journal*, 28(48), 33–59. https://doi.org/10.52547/taxjournal.28.48.33 [In Persian]
9. Assfaw, A. M., & Sebhat, W. (2019). Analysis of tax compliance and its determinants: Evidence from Kaffa, Bench Maji and Sheka Zones Category B Tax Payers, SNNPR, Ethiopia. *Journal of Accounting, Finance and Auditing Studies*, 5(1), 32–58.
10. Danaeefard, H. (2013). Mixed methods research strategy in organization and management studies (Chapter 8). In *Qualitative research methodology in management: A comprehensive approach*. Tehran: Saffar Publications. [In Persian]
11. Ebrahimi, S., Babajani, J., & Asnaashari, H. (2023). Factors affecting business income tax non-compliance: Theory of planned behavior approach. *Studies in Ethics & Behavior in Accounting & Auditing*, 3(2), 7–30. https://doi.org/10.71907/sebaa.2023.2105-1002 [In Persian]
12. Falsetta, D., Schafer, J. K., & Tsakumis, G. T. (2024). How government spending impacts tax compliance. *Journal of Business Ethics*, 190, 513–530. https://doi.org/10.1007/s10551-023-05425-w
13. Farhadi, A., & Dowlatnia, F. (2019). *The impact of trust in government and perception of tax justice on tax compliance (Case study: Golestan Province Tax Administration)* [Paper presentation]. 5th International Conference on Accounting, Tehran, Iran. [In Persian]
14. Gadamer, H.-G. (1976). *Philosophical hermeneutics* (D. E. Linge, Trans.). University of California Press.
15. Ganuthula, V. R. R., & Balaraman, K. K. (2025). The nexus of money

[Downloaded from taxjournal.ir on 2026-11-08]

[DOI: 10.66224/taxjournal.34.70.8]

and political legitimacy: A comparative analysis of democracies and non-democracies. *arXiv*. https://doi.org/10.48550/arXiv.2505.09128

16. Gebrihet, H. G., Gebresilassie, Y. H., & Woldu, G. T. (2024). Trust, corruption, and tax compliance in fragile states: On a quest for transforming Africa into future global powerhouse. *Social Sciences*, 13(1), 3. https://doi.org/10.3390/socsci13010003
17. Ghorbanizadeh, V., Moatadedian, R., Hosseinpour, D., & Rahbar, A. (2021). Designing a model of public participation in policymaking with a multi-method approach. *Strategic Studies of Public Policy*, 11(39), 68–92. https://sspp.iranjournals.ir/article_245874.html [In Persian]
18. Güzel, S. A., Özer, G., & Özcan, M. (2019). The effect of the variables of tax justice perception and trust in government on tax compliance: The case of Turkey. *Journal of Behavioral and Experimental Economics,* 78, 80–86. https://doi.org/10.1016/j.socec.2018.12.004
19. Haj Mahmoud Attar, F., & Araei, V. (2022). The impact of trust in government on voluntary tax compliance with the mediating role of perceived tax fairness. *Journal of Financial Accounting and Auditing Research*, 14(56), 243–264. https://sid.ir/paper/1053194/fa [In Persian]
20. Hajmohammadi, F. (2014). *Investigating taxpayers' perceptions of the fairness of the income tax system and its impact on the voluntary compliance behavior of business taxpayers in West Tehran* [Master's thesis]. Islamic Azad University. [In Persian]
21. Heidegger, M. (1962). *Being and time* (J. Macquarrie & E. Robinson, Trans.). Basil Blackwell.
22. Inwood, M. (1997). Hermeneutics. In P. Edwards (Ed.), *The encyclopedia of philosophy*. Routledge.
23. Jaberansari, M. R., Najafbeigi, R., & Alvani, S. M. (2016). Strategies for promoting public trust in governmental organizations. *Biannual Journal of Soft Power Studies*, 6(15). https://www.spba.ir/article_45003.html [In Persian]
24. Jimenez, P., & Iyer, G. S. (2016). Tax compliance in a social setting: The influence of social norms, trust in government, and perceived fairness on taxpayer compliance. *Advances in Accounting*, 34, 17–26. https://doi.org/10.1016/j.adiac.2016.07.006
25. Jos, P. H. (2006). Social contract theory: Implications for professional ethics. *The American Review of Public Administration,* 36(2), 139–155. https://doi.org/10.1177/0275074005281343
26. Keith, S. (1990). Governmental policies to reduce tax evasion: Coerced behaviour versus services and values development. *Policy Sciences,* 23(1), 57–72.
27. Kirchler, E., Hoelzl, E., & Wahl, I. (2008). Enforced versus voluntary tax compliance: The "slippery slope" framework. *Journal of Economic Psychology*, 29(2), 210–225. https://doi.org/10.1016/j.joep.2007.05.004
28. Khwaja, A., Haq, O., Khan, A., Olken, B., & Shaukat, M. (2020). Rebuilding

[Downloaded from taxjournal.ir on 2026-11-08]

[DOI: 10.66224/taxjournal.34.70.8]

the social compact: Urban service delivery and property taxes in Pakistan. *International Initiative for Impact Evaluation* (3ie).
29. Komeijani, A., Eyvazi, M. R., Bozorgmehri, M., & Nezamipour, G. (2019). The image of good governance in futures studies: From visualization to shaping the future. *Biannual Journal of Iran Futures Studies*, 4(1), 208–235. https://civilica.com/doc/1143839 [In Persian]
30. Mahdavi, S. M. S., & Mobaraki, M. (2006). An analysis of Habermas's theory of communicative action. *Quarterly Journal of Social Sciences, Islamic Azad University (Khalkhal Branch)*, (8), 9. https://ensany.ir/fa/article/20241 [In Persian]
31. Moore, M. (2004). Revenues, state formation, and the quality of governance in developing countries. *International Political Science Review*, 25(3), 297–319. https://doi.org/10.1177/0192512104043018
32. Mueller-Vollmer, K. (Ed.). (1986). *The hermeneutics reader: Texts of the German tradition from the Enlightenment to the present*. Continuum
33. Nichelatti, E., & Hiilamo, H. (2024). The effect of citizens' perception of governance on tax compliance: A cross country analysis study for 32 Sub Saharan African countries. *The European Journal of Development Research*, 36, 1198–1226. https://doi.org/10.1057/s41287-024-00633-0
34. Nkundabanyanga, S. K., Mvura, P., Nyamuyonjo, D., Opiso, J., & Nakabuye, Z. (2017). Tax compliance in a developing country: Understanding taxpayers' compliance decision by their perceptions. *Journal of Economic Studies*, 44(6), 931–957. https://doi.org/10.1108/JES-03-2016-0051
35. OECD. (2004). Compliance risk management: Managing and improving tax compliance. Forum on Tax Administration Compliance Sub-group.
36. Oladipupo, A. O., & Obazee, U. (2016). Tax knowledge, penalties and tax compliance in small and medium scale enterprises in Nigeria. *iBusiness*, 8(1), 1–9. https://doi.org/10.4236/ib.2016.81001
37. Ortega, D., Ronconi, L., & Sanguinetti, P. (2016). Reciprocity and willingness to pay taxes: Evidence from a survey experiment in Latin America. *Economía*, 16(2), 55–87.
38. Pillay, P. (2017). Public trust and good governance: A comparative study of Brazil and South Africa. *African Journal of Public Affairs*, 9(5), 31–47.
39. Rahmatollahi, H. (2003). Legitimacy of government from the perspective of Islam and Max Weber. *Legal Thoughts*, 1(4), 137–169. https://jolt.ut.ac.ir/article_11391.html [In Persian]
40. Ramshini, M., Jamshidi, N., & Asadi, G. (2016). A modern perspective on tax compliance: Presenting a new framework. *Tax Journal*, 24(79), 11–30. http://taxjournal.ir/browse.php?a_code=A-10-894-1&sid=1&slc_lang=fa [In Persian]
41. Rezaei, M. G., Khademi Jamkhaneh, A. A., & Montazer Alzohour, M. (2010). The position of transformation and compliance in tax system reforms: Global experience and challenges of the Iranian tax system. *Tax Journal*,

[Downloaded from taxjournal.ir on 2026-11-08]

[DOI: 10.66224/taxjournal.34.70.8]

18(9), 83–100. http://taxjournal.ir/article-1-107-fa.html [In Persian]
42. Rostami, V., Mohammadi, F., & Ranjbar, M. (2017). A legal study on the role of tax on political development and democracy. *Public Law Studies Quarterly*, 47(3), 601–620. https://doi.org/10.22059/jplsq.2017.211787.1305 [In Persian]
43. Sandmo, A. (2005). The theory of tax evasion: A retrospective view. *National Tax Journal*, 58(4), 643–663.
44. Smith, N. C., Kimmel, A. J., & Klein, J. G. (2009). Social contract theory and the ethics of deception in consumer research. *Journal of Consumer Psychology*, 19(3), 486–496. https://doi.org/10.1016/j.jcps.2009.04.009
45. Smith, N. H. (1997). *Strong hermeneutics: Contingency and moral identity*. Routledge.
46. Sobhanian, S. M. H., & Harati, A. (2024). Investigating the effect of policymaking within the framework of tax governance and awareness of tax revenue allocation on taxpayers' voluntary compliance level. *Strategic Studies of Public Policy*, 14(51). https://doi.org/10.22034/sspp.2024.2027675.3639 [In Persian]
47. Taherpour Kalantari, H., Amiri Khaledi, Y., & Anvari Rostami, A. A. (2023). A model for tax compliance in Iran. *The Journal of Management and Development Process*, 35(4), 97–125. https://doi.org/10.61186/jmdp.35.4.97 [In Persian]
48. Taylor, J. D., Draai, E., & Jakoet-Salie, A. (2020). Creating a virtuous cycle for increased trust in local government. *The Journal for Transdisciplinary Research in Southern Africa*, 16(1), a 829. https://doi.org/10.4102/td.v16i1.829
49. Trifan, V., Szentesi, S., Cuc, L., & Pantea, M. (2023). Assessing tax compliance behavior among Romanian taxpayers: An empirical case study. *SAGE Open*, 13(3). https://doi.org/10.1177/21582440231189433
50. Walsh, K. (2012). Understanding taxpayer behavior–new opportunities for tax administration. *The Economic and Social Review*, 43(3), 451–475.
51. White, R. A., Harrell, A., & Harrison, P. (1993). The impact of income tax withholding on taxpayer compliance: Further empirical evidence. *The Journal of the American Taxation Association*, 15(2), 63–78.

استناد به این مقاله: رجبی آلاشتی، محمدرضا، صالحی فارسانی، علی و پنداشته‌پور، مصطفی. (۱۴۰۵). تأثیر مشروعیت سیاسی حاکمیت بر تمکین داوطلبانه مودیان مالیاتی در ایران. پژوهشنامه مالیات، ۳۴(۷۰)، ۷-۳۶.

Journal of Tax Research is licensed under a Creative Commons Attribution-Noncommercial4.0 International License.

[Downloaded from taxjournal.ir on 2026-11-08]

[DOI: 10.66224/taxjournal.34.70.8]